

پنبه‌ها در آستری‌ها جا می‌گیرند و کوک می‌خورند

لحاف‌دوزی هم، با آمدن پتوها و... دارد به فراموشی سپرده می‌شود

نخ، سوزن، قیچی و چوب صاف کردن لحاف می‌داند و مواد اولیه اصلی در تهیه هر لحاف را هم پنبه و پارچه عنوان می‌کند.

او معتقد است برای تولید هر لحاف، پس از مشخص شدن اندازه آن که برای رختخواب یا کرسی هست، باید پارچه مناسب خریداری و دوردوزی شود. سپس پنبه مورد نیاز را با کمان و یا دستگاه حلاجی نوین می‌زنند و پس از آن، کارگران نسبت به پهن کردن، صاف کردن و دوخت و دوز لحاف مورد نظر اقدام می‌کنند. پس از حلاجی، پنبه‌ها داخل پارچه مورد نظر لحاف ریخته و پس از مرتب شدن با چوب مخصوص، صاف می‌شوند و پس از آن هم دوخته خواهد شد.

حاج‌ابوترابی در دوخت انواع لحاف ظرافت و هنرمندی خاصی دارد و با توجه به نوع کاربری آن که برای رختخواب افراد عادی، عروس و داماد و یا به منظور استفاده در کرسی باشد، طرح‌ها و نقش‌های زیبایی را هم گل‌دوزی می‌کند.

او حتی برای لحاف عروس و دامادهایی که بخواهند، مروریددوزی‌های زیبایی روی مخمل لحاف انجام می‌دهد که چشم‌هر بیننده‌ای را به خود خیره و جلب می‌کند. برای تهیه لحاف در مناطق مختلف چهارمحال و بختیاری از پشم هم استفاده می‌کنند که این اقدام از نظر حاج‌مرتضی به‌عنوان پیشکسوت لحاف‌دوزی در شهرکرد مناسب نیست و پشم‌ها پس از مدتی سفت، سنگین و با عملیات تجزیه (خاکه شدن) مواجه می‌شوند اما پنبه این مشکلات را ندارد.

بر اساس نظر حاج‌ابوترابی برای لحاف رختخواب و لحاف‌های جهیزیه عروس و داماد از ساتن و مخمل با پنبه درجه یک و به منظور دوخت لحاف‌های کرسی از پارچه‌های معمولی و جاجیم با پنبه درجه ۲ استفاده می‌شود.

در همین راستا برای تهیه لحاف رختخوابی دوفره باید ۷ مترمربع آستر، ۴ مترمربع پارچه رویه و ۵ کیلوگرم پنبه استفاده کرد. همچنین برای دوخت لحاف یک نفره از ۵ متر آستر، ۳ متر پارچه رویه و ۳ کیلو و ۵۰۰ گرم پنبه استفاده می‌شود.

اما برای لحاف کرسی باید دست‌کم ۱۲ مترمربع آستر، ۶ مترمربع پارچه رویه و ۱۴ کیلوگرم پنبه تهیه و استفاده کرد. البته اندازه هر لحاف به خصوص لحاف کرسی به نظر مشتری و اندازه چارچوب کرسی بستگی دارد که متناسب با آن در میزان پارچه و مقدار پنبه تغییراتی دارد. لحاف کرسی مربع است و به‌طور معمول ۳ در ۳ یا ۳/۵ در ۳/۵ مترمربع اندازه دارد و گاهی هم به تناسب چارچوب کرسی لحاف‌هایی با ابعاد بزرگ‌تر هم تولید و دوخته می‌شود. امروزه بیشتر مشتریانی که به دنبال تهیه جهیزیه برای عروس و دامادها هستند، تشک و بالش را مانند گذشته در کوچه ندافان (لحاف‌دوزان) سفارش می‌دهند اما به جای سفارش لحاف از پتو استفاده می‌کنند که این موضوع به نظر جوانان و عروس و دامادهایم می‌گردد، زیرا جوانان امروز دیگر مانند قدیم اعتقادی به استفاده از لحاف به‌عنوان روانداژ ندارند. البته حاج‌مرتضی مزیت‌های لحاف نسبت به پتو را گرم‌تر بودن آن، استفاده از پنبه به‌عنوان محصول طبیعی، استفاده نشدن از مواد پلاستیکی در تهیه لحاف و جلوگیری از غلتیدن کودکان هنگام خواب دانست.

دوخت و دوز و تهیه انواع لحاف در دکان حاج‌ابوترابی به تعداد و میزان فعالیت روزانه کارگران و آمد و رفت مشتریان بستگی دارد. او هم اکنون تنها دو نفر کارگر دارد و علاوه بر نارضایتی از شغل و درآمدش معتقد است به علت گرانی مواد اولیه و نبود کارگر، این شغل در حال نابودی و خطر فراموشی است. هر چند کارخانه‌های صنعتی نتوانستند در کم‌فروغی و کساد لحاف‌دوزی تأثیر بگذارند اما رکود حاکم در این بازار فقط به علت نبود کارگر است، به هر روی حاج‌مرتضی از ۲۵ سال گذشته تاکنون شاگرد جدیدی نداشته که بتواند آموزش‌های لازم را به‌وی ارائه کند.

او معتقد است: هر کارگر باید دست‌کم دو سه سال شاگردی کند و آموزش ببیند تا بتواند یک لحاف‌دوز حرفه‌ای و کاربلد شود. حاج‌مرتضی ابوترابی خاطره‌های تلخ و شیرین هم از ۶۵ سال فعالیت مستمر و شبانه‌روزی خود در لحاف‌دوزی دارد، از خاطره‌های بد او می‌توان به قطع انگشت کارگرش در ۳۳ سال پیش هنگام ورود دستگاه‌های نوین حلاجی اشاره کرد. اما آوردن لبخند بر چهره مشتری‌های فراوان حاج‌مرتضی از نقاط مختلف شهرکرد و شهرها، روستاها و عشایر اطراف جزو خاطره‌های شیرین و فراموش‌نشدنی این استاد برجسته ندافی و لحاف‌دوزی در شهرکرد است.

هم اکنون ۱۲ نداف (کسانی که با پنبه و پارچه سر و کار دارند) در شهرکرد فعالیت می‌کنند اما تنها سه نداف در کوچه ندافان باقی مانده است و بقیه در سطح شهر مستقر و فعال هستند اما با وجود این تنها دو، سه نداف در شهرکرد همچنان به لحاف‌دوزی مشغول هستند و بقیه تشک و بالش تولید می‌کنند. «تقی رضایی»، «حاج‌حسین طاهری» و «حاج‌مرتضی ابوترابی» معروف به «حاج‌مرتضی» یا «حاج‌ابوترابی» استادان ماهر لحاف‌دوزی در شهرکرد هستند که همچنان به فعالیت در این هنر صنعت مشغولند.

در وسط و کمر کوچه که می‌رسی، دکان مرتضی ابوترابی با بیش از ۶۵ سال سابقه لحاف‌دوزی برای اهالی شهرکرد (ده‌گُرد قدیم) آشناست. همه او را می‌شناسند و به اخلاق پسندیده، رفتار مؤدبانه، خوش‌حسابی، مهارت در کار و دست‌خوب او اعتقاد و اطمینان دارند.

حاج‌مرتضی که هم اکنون ۷۶ سال دارد و به علت کار زیاد در لحاف‌دوزی، مشکلات ریوی دارد هنوز هم مانند کاسبان قدیمی صبح زود کرکره مغازه را بالا می‌دهد و همچنان دو شاگرد دارد که برای او کار می‌کنند.

مشتری‌های حاج‌مرتضی هنوز هم از نقاط مختلف چهارمحال و بختیاری و محله‌های گوناگون شهرکرد سفارش تشک، بالش و لحاف عروس و داماد می‌دهند اما او دیگر گذشته توان لحاف‌دوزی ندارد.

حاج‌مرتضی از ۱۱ سالگی یعنی ۶۵ سال پیش از نجف‌آباد اصفهان به شهرکرد می‌آید و وارد حرفه لحاف‌دوزی می‌شود و با آنکه پدرش کشاورز بوده و این شغل، حرفه آبا و اجدادی اش نبوده اما پس از آموزش برادر بزرگ‌ترش در نجف‌آباد اصفهان، به همراه همین برادر بزرگ‌تر و برادر کوچک‌ترش به شهرکرد می‌آیند و در کار لحاف‌دوزی ماهر و دارای شهرت پرآوازه‌ای می‌شوند.

آنان چهار برادر بودند که حاج‌مرتضی دومین برادر از آن‌هاست و به گفته وی سه برادر لحاف‌دوز می‌شوند و برادر چهارم یعنی آخرین آن‌ها علاوه بر آموزش لحاف‌دوزی، کارمند یکی از شرکت‌های دولتی نیز هست.

حاج‌مرتضی در کار خود با برادر کوچک‌ترش مرحوم حاج‌عبدالحسین (سومین برادر) شریک می‌شود و با همدیگر ۵۰ سال در همین دکان فعالیت داشتند و با لحاف‌های خود کانون خانواده‌های زیادی را در شهرکرد و شهرها، روستاها و عشایر اطراف گرم می‌کردند، به خصوص با لحاف‌های کرسی که عامل نزدیک‌تر شدن اهالی خانواده به ویژه در شب‌های چله (یلدا) بودند، آن هم شب‌های چله بسیار سرد شهرکرد، بام ایران که در همه جا وصف آن پیچیده و شنیده شده است.

اما امروز دیگر حاج‌مرتضی ابوترابی پس از فوت حاج‌عبدالحسین به تنهایی دکان را باز و نیازهای مشتری‌ها را پاسخ می‌دهد.

او می‌گوید: از ۶۰ سال پیش، استاد حسین اهل خمینی شهر اصفهان به‌عنوان نخستین لحاف‌دوز و سپس من و پس از من هم آقای سعیدی در این کوچه مستقر شدیم و با رونق کارمان کوچه به نام ندافان و لحاف‌دوزان معروف و مشهور شد.

حاج‌مرتضی معتقد است پیش از آن‌ها لحاف‌دوزی بر عهده بانوان بوده که برای خود، مردم و عشایر انواع لحاف را در خانه می‌دوختند اما بعدها با حضور این ندافان، لحاف‌دوزی کم‌کم شغلی مردانه و به آقایان سپرده شد.

وارد کارگاه تولیدی‌اش می‌شویم. همان کارگاهی که روزگاری صدای ریو ریو ریو و گاهی هم نوای رینگ رینگ رینگ کمان حلاجی از آن به گوش می‌رسید و پای هر رهگذری را برای لحظاتی در مقابل این مکان سست می‌کرد. هر چند هنوز هم پیرمردان ده‌گُردی هنگام گذر از کوچه ندافان (لحاف‌دوزان) به یاد روزگاران قدیم در مقابل دکان حاج‌مرتضی پایی سست می‌کنند و با این کاسب خوشنام خوش و بش دارند.

حاج‌مرتضی ابزار کار لحاف‌دوزی را شامل چرخ خیاطی، دستگاه حلاجی (کمان)،

حاج مرتضی در کار خود با برادر کوچک‌ترش مرحوم حاج عبدالحسین (سومین برادر) شریک می‌شود و با همدیگر ۵۰ سال در همین دکان فعالیت داشتند و با لحاف‌های خود کانون خانواده‌های زیادی را در شهرکرد و شهرها، روستاها و عشایر اطراف گرم می‌کردند